

3

Spółgłoski dźwięczne i bezdźwięczne

Spółgłoski dźwięczne	Spółgłoski bezdźwięczne
b	p
d	t
g	k
w	f
z	s
ź (rz)	sz
dź	ć
ź	ś
dz	c
dź	cz
<i>inne spółgłoski dźwięczne niemające odpowiedników bezdźwięcznych:</i> r, l, ł, m, n, ń, j	

UWAGA!

Wszystkie samogłoski (a, ą, e, ę, i, u/ó, o, y) są **dźwięczne**.

Dla większości Polaków ch/h nie ma odpowiednika dźwięcznego.

W języku polskim oznaczanie spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych na końcu i w środku wyrazu na ogół nie zależy od wymowy. Aby się upewnić, jakie litery trzeba napisać na końcu lub w środku wyrazu, należy:

1. dobrać (znaleźć) taką formę tego samego wyrazu, w której ta spółgłoska znajdzie się przed samogłoską. To może być m.in.:

- dopełniacz liczby pojedynczej lub mnogiej, lub mianownik liczby mnogiej, np.
 chleb – chle**ba**, chle**by**, chle**ków**
 sąsiadka – sąsiad**ek**
 paw – pawia, pawie
 śnieg – śniegu, śniegi
 gaz – gazu, gazy, gazów

- inna forma czasownika, np.
 ma**ż**! – ma**że**, ma**żesz**
 wierz**!** – wierz**ę**, wierz**ymy**
 zró**b**! – niech zró**bi**! zró**bmy**!
2. dobrać taki wyraz pokrewny (z tej samej rodziny wyrazów), w którym ta spółgłoska znajduje się przed samogłoską lub spółgłoską wymawianą zawsze dźwięcznie:
r, l, ł, m, n, ń, j.

Przykłady:

licz**ba** – liczy**ć**

jedwab**!** – jedwab**ny**

we**ź**! – we**źmiesz**, we**źmie**

Na końcu wyrazu

Spółgłoski dźwięczne, które mają swoje odpowiedniki (pary) bezdźwięczne (**b, d, g, w, z, ż, ź, dz, dź, dż**), stojące na końcu wyrazu pisze się **niezgodnie** z wymową, tzn. wymawia się bezdźwięcznie, a pisze jako dźwięczne, np.

mró**z** [s] ró**g** [k] ry**ż** [sz] przyjd**ź** [ć] pieni**ądz** [c]

Spółgłoski, które nie mają pary bezdźwięcznej (**r, l, ł, m, n, ń, j**), wymawia się i pisze **tak samo**:

row**er** parasol stó**ł** dom syn koń maj

W środku wyrazu

Wymawia się bezdźwięcznie spółgłoski dźwięczne, które znajdują się w sąsiedztwie spółgłosek bezdźwięcznych, np. (wym. [f])

twar**z** kwiat swó**j** szwagier ćwiartka świat czwartek

Wymawia się dźwięcznie spółgłoski bezdźwięczne, które znajdują się w sąsiedztwie spółgłosek dźwięcznych, np.

branso**le**tka [z]

proś**ba** [ż]

Zjawisko ubezdźwięcznienia spółgłosek zachodzi często w formach deminutywnych (zdrobnieniach), np.

tore**b**ka [p], ale tor**ba**

gł**o**wka [f], ale gł**o**wa

ĆWICZENIA

I. Proszę zamienić liczbę mnogą na pojedynczą, a potem przeczytać głośno obie formy.

Przykład: chleby – **chleb**

1. błędy	–		13. kąty	–	
2. sądy	–		14. śniegi	–	
3. soki	–		15. rogi	–	
4. czołgi	–		16. kody	–	
5. węże	–		17. koty	–	
6. sady	–		18. gołębie	–	
7. ogrody	–		19. noże	–	
8. pierogi	–		20. ptaki	–	
9. sarkofagi	–		21. papierosy	–	
10. limity	–		22. gwoździe	–	
11. kołnierze	–		23. Szwedzi	–	
12. sosy	–		24. płoty	–	

II. Proszę zamienić formy deminutywne na podstawowe, a potem przeczytać głośno obie formy.

Przykład: główka – **głowa**

1. walizka	–		7. ławka	–	
2. szybka	–		8. gniazdko	–	
3. trąbka	–		9. drzewko	–	
4. bluzka	–		10. wdówka	–	
5. łóżko	–		11. łezka	–	
6. torebka	–		12. kawka	–	

III. Proszę zdecydować, którą z podanych liter wpisać w puste miejsce, a następnie znaleźć inną formę tego wyrazu (np. dopełniacz liczby pojedynczej lub mnogiej).

Przykład: pienią**dz** (dz/c) – *pieniądza*
księż**yc** (dz/c) – *księżycyca*

1. obia... (d/t)	–	11. zą... (b/p)	–
2. móz... (g/k)	–	12. gara... (ż/sz)	–
3. leka... (rz/sz)	–	13. pocią... (g/k)	–
4. obru... (z/s)	–	14. szali... (g/k)	–
5. obra... (z/s)	–	15. śnie... (g/k)	–
6. gło... (z/s)	–	16. dowó... (d/t)	–
7. mió... (d/t)	–	17. ku... (rz/sz)	–
8. bu... (d/t)	–	18. ner... (w/f)	–
9. kalenda... (rz/sz)	–	19. sej... (w/f)	–
10. ry... (ż/sz)	–	20. ma... (ż/sz)	–

IV. Proszę wypisać z ćwiczenia III wyrazy, których zapis jest zgodny z wymową.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

V. Proszę poukładać rozsypane wyrazy w zdania.

Przykład: dowód osobisty masz?
Masz dowód osobisty?

- Katowic szalik do Żołnierz swój pociągu. zgubił w
- obrus. wylał chrzanowy Danuty na Mąż sos

.....
3. soku Nie ani kupiliśmy kawy. ryżu,
.....

4. koło gniazda na budują drzewie garażu. Ptaki
.....

5. babci Pamiętam i pierogi. sad wspaniałe jej
.....

6. walizkach torbach pełno Na było kurzu. i
.....

7. jest jaki sejf. do kod zapomniał, Brat
.....

8. buty Muszę i bal dziadka. na kupić oraz dla bluzkę prezent
.....

VI. Proszę znaleźć inną formę czasownika, która wyjaśnia pisownię podanych form trybu rozkazującego, i przeczytać głośno obie formy.

Przykład: gryź!

– (on) *gryzie*

1. rób! –

2. zostaw! –

3. jedz! –

4. jedź! –

5. wróć! –

6. chodź! –

7. siedź! –

8. pisz! –

9. otwórz! –

10. mów! –

11. noś! –

12. powieś! –

13. uderz! –

14. leż! –

15. pokaż! –

16. bądź! –